

1. เรื่อง: แนวทางการวิเคราะห์และวางแผนการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ 4 กลุ่มวัย
 2. ชื่อ - สกุล: นางสาวประภัสสร นุชนิยม ตำแหน่ง นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
 3. หน่วยงาน : กลุ่มบริหารยุทธศาสตร์ สำนักส่งเสริมสุขภาพ
 4. ช่องทางการเผยแพร่: เว็บไซต์สำนักส่งเสริมสุขภาพ
-

หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายด้านสุขภาพที่หลากหลาย ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงวัย การส่งเสริมสุขภาพถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกช่วงวัย เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ภาวะสุขภาพจิต และปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ จำเป็นต้องมีการวางแผนที่ครอบคลุมทั้งมิติสาธารณสุข พฤติกรรมสุขภาพ และปัจจัยทางสังคม

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในระดับพื้นที่ยังคงมีความหลากหลาย ขาดกลไกการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นระบบ และการบูรณาการแผนงานให้สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มวัยแต่ละกลุ่ม ดังนั้น การพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์และวางแผนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการกำหนดนโยบาย และการบริหารจัดการงบประมาณมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ การพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์และวางแผนจึงเป็นการเสริมสร้างกลไกที่ช่วยให้การดำเนินงานมีเป้าหมายชัดเจน ใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนแต่ละกลุ่มวัยได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำแผนการส่งเสริมสุขภาพที่ตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะของแต่ละกลุ่มวัย
2. เพื่อส่งเสริมการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของหน่วยงาน
3. เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการเชื่อมโยงแผนงานส่งเสริมสุขภาพกับนโยบายสุขภาพระดับชาติและพื้นที่

วิธีการ/ขั้นตอนการดำเนินงานตามกระบวนการ

การพัฒนาแนวทางแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ตามกระบวนการจัดการความรู้ (KM) และการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 3.1 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์สุขภาพ
 - ศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้อง เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ และแผนกรมอนามัย
 - รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ThaiHealth, HDC, รายงานสุขภาพแห่งชาติ, รายงานจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด, ฐานข้อมูลของ สสส. และ WHO
 - วิเคราะห์สถานการณ์สุขภาพโดยใช้เกณฑ์เชิงสถิติ เช่น อัตราการเจ็บป่วย อัตราเสี่ยงต่อพฤติกรรมสุขภาพ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลตามกลุ่มวัย ได้แก่ เด็กปฐมวัย วัยเรียน วัยทำงานและผู้สูงอายุ

3.2 การจัดลำดับปัญหาและกำหนดประเด็นเป้าหมาย

- ใช้หลักการจัดลำดับความสำคัญ (Prioritization) โดยอิงปัจจัย: ขนาดของปัญหา ความรุนแรง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และศักยภาพในการแก้ไข
- จัดทำแผนที่ปัญหา (Problem Mapping) เพื่อเชื่อมโยงปัจจัยต้นเหตุและผลกระทบ
- กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ เช่น ลดอัตราการฉีดยาในเด็ก เพิ่มการมีกิจกรรมทางกาย ในวัยทำงาน ลดการล้มในผู้สูงอายุ

3.3 การพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์

- พัฒนา Template แผนปฏิบัติการรายกลุ่มวัย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ วัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด กิจกรรมหลัก แหล่งทรัพยากร และหน่วยงานรับผิดชอบ
- ใช้ SWOT และ PESTEL วิเคราะห์ปัจจัยภายนอก/ภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน
- พัฒนาเครื่องมือ Dashboard สำหรับติดตามความก้าวหน้า เช่น แผนภูมิข้อมูลเปรียบเทียบ ระหว่างเขตสุขภาพ หรือแนวโน้มพฤติกรรมสุขภาพรายปี

3.4 การสร้างเครื่องมือสนับสนุนการวางแผน

- พัฒนา Dashboard และฐานข้อมูลออนไลน์
- จัดทำ Guideline สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงระบบ

3.5 การสื่อสารและถ่ายทอดแนวทางสู่การปฏิบัติ

- จัดอบรมแนวทางให้แก่เจ้าหน้าที่ระดับเขตและจังหวัด
- ส่งเสริมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับภูมิภาค (CoP)
- ประสานกับหน่วยงานอื่น เช่น สปสช. อบต. เพื่อสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรร่วม

3.6 การติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงแนวทาง

- จัดระบบประเมินผลลัพธ์ (Outcome Evaluation) และผลกระทบ (Impact Evaluation)
- รวบรวมผลการดำเนินงานเป็นรายงานบทเรียน (Lesson Learned)
- ใช้ข้อเสนอแนะจากพื้นที่ปรับปรุงแนวทางและเครื่องมือให้เหมาะสมต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์และวางแผนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ 4 กลุ่มวัย มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนนโยบายสุขภาพและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ ซึ่งแนวทางการวิเคราะห์และวางแผนการส่งเสริมสุขภาพ 4 กลุ่มวัย จะเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้การดำเนินงานในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติมีทิศทางที่ชัดเจน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเชื่อมโยงข้อมูลปัญหาแต่พื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สนับสนุนการจัดตั้งหน่วยวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มวัย
2. บูรณาการแผนสุขภาพกับแผนพัฒนาจังหวัด/พื้นที่
3. ใช้เทคโนโลยี AI และ Big Data สนับสนุนการวางแผน
4. พัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างส่วนกลางและพื้นที่
5. ประเมินผลกระทบระยะยาวและปรับปรุงแนวทางอย่างต่อเนื่อง

แหล่งที่มา

1. กรมอนามัย. แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัย. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมสุขภาพ; 2567.
2. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. รายงานสถานการณ์สุขภาพคนไทย พ.ศ. 2566. กรุงเทพฯ: สสส.; 2566.
3. World Health Organization. Health promotion across the life course. Geneva: WHO; 2019.
4. Health Data Center. Ministry of Public Health Thailand [Internet]. 2024 [cited 2025 Aug 1]. Available from: <https://hdcservice.moph.go.th>
5. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี. รายงานการวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพกลุ่มวัย. นนทบุรี: สสจ.นนทบุรี; 2566.
6. ThaiHealth. สถานการณ์เด็กไทย ปี 2566. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ; 2566.